

HUMALA JA SUKUPUOLI. ERI-ikäisten NAISTEN JA MIESTEN PUHE HUMALASTA JA JUOMISEN KONTROLLISTA

Jenni Simonen: *VTM, tutkija, Alkoholitutkimussäätiö*
jenni.simonen@tbl.fi

Janus vol. 20 (2) 2012, 111–130

Janus

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan kuinka eri-ikäisten ja koulutustaustaisten naisten ja miesten ryhmissä puhutaan humalasta ja minkälaista alkoholinkäytön sukupuolikuva puheessa tuotetaan. Aineistona käytetään haastatteluaineistoa, joka sisältää 16 nais- ja miesryhmissä tehtyä ryhmähaastattelua. Analyysi osoittaa, että naisilla humalapuhe eroaa eri sukupolvien välillä siten, että nuorten ja vanhojen naisten suhde humalaan ja juomisen kontrolliin muodostuu puheessa erilaisiksi. Vanhat naiset toistavat puheessaan juomisen perinteisiä feminiinisiä konventioita kun taas nuoret naiset rikkovat niitä. Miehillä humalapuhe näyttää eri ikäryhmien välillä naisten humalapuhetta yhtenäisemmältä. Suuri osa miehistä tuottaa juomisessa maskuliinisuutta keskustelemalla humalasta avoimesti ja häpeilemättä. Nuoret korkeasti koulutetut miehet puhuvat humalasta kuitenkin eri tavalla karttamalla humalajuomista ja korostamalla itsekontrollia. Näin analyysi kertoo naisten ja miesten humalapuheen ja juomisen sukupuolikuviin moninaisuudesta.

Alkoholinkäytössä on eri kulttuureissa havaittu eroja sukupuolten välillä (Holmila & Raitasalo 2005). Erot eivät liity vain kulutetun alkoholin määrään ja juomistiheyteen, vaan myös muihin kulttuurisiin tapoihin ja käytäntöihin, joihin alkoholin käyttö nivoutuu (Wilsnack & Wilsnack 1997). Viime vuosikymmeninä keskustelu juomisen konvergenssista sukupuolten välillä on voimistunut. Naisten ja miesten alkoholinkäytön on havaittu 2000-luvulla lähentyneen (Bloomfield ym. 2001; Mustonen ym. 2001; Helmersson Bergmark 2004). Suomessa naisten ja miesten juomatapojen lähentyminen on kytketty erityisesti naisten humalajuomisen kas-

vuun (Paakkanen 1995; Mustonen ym. 2001; Mustonen ym. 2009).

Naisten juomisen yleistyminen ja humalajuomisen kasvu onkin suurimpia yksittäisiä suomalaisen alkoholikulttuurin muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Naisten alkoholinkäytön muutokset ovat olleet suhteellisesti suurempia ja kulttuurisesti merkittävämpiä kuin muutokset miesten alkoholinkäytössä. Suomalainen alkoholikulttuuri on perustunut miehiseen traditioon, jossa naisten alkoholinkäytön yleistyminen on tapahtunut vasta viimeisten 40 vuoden aikana. (Mäkelä ym. 2010.) Sitä, miten juomisen ja sukupuolen suhde ja siinä tapahtuneet muutokset näkyvät eri sukupolvia edus-

tavien naisten ja miesten itseilmaisussa – erityisesti juomista ja humalaa koskevassa puheessa – lähdetään selvittämään käsillä olevassa artikkelissa. Artikkelissa tarkastellaan eri-ikäisten nais- ja miesryhmien humalapuhetta ja puheessa tuotettuja sukupuolikuvia käyttämällä aineistona ryhmähaastatteluaineistoa, joka sisältää nais- ja miesryhmien haastattelut neljästä eri sukupolvesta. Juomisen ja sukupuolen suhdetta tarkastellaan humalapuheen kautta, koska humalaa on luonnehdittu alkoholikulttuurimme olennaiseksi piirteeksi (esim. Simpura 1985) ja koska se on nähty keskeisenä myös alkoholinkäytön sukupuolieron kannalta (Mäkelä & Virtanen 1987; Pyörälä 1991; Paakkanen 1992).

Artikkelissa humalaa ja puhetta humalasta lähestytään toimintana, jossa juomiseen liittyviä käytäntöjä omaksutaan ja toistamalla rakennetaan ja ilmaistaan sukupuolta ja juomisessa omaksuttua naiseutta ja mieheyttä. Sukupuoli nähdään artikkelissa tekijänä, joka merkityksellistää, rakentaa ja muovaa alkoholinkäyttöä ja siitä puhumisen tapoja. Näin tutkimuksessa käytetty sukupuolen käsite lähtee ajatuksesta, jossa sukupuolta ei nähdä vain biologisena välttämättömyytenä vaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuna (West & Zimmerman 1987; Butler 1990; Beynon 2002).

Humalan tarkasteleminen eri-ikäisten ja eri koulutustaustaisten naisten ja miesten puheen kautta kertoo siitä, kuinka juomista arvotetaan ja kuinka sitä käytetään sukupuolen ilmaisussa. Tällainen tieto voi olla avuksi alkoholinkäyttöön liittyvien arvojen muokkaamisessa ja uudelleen suuntaamisessa alkoholihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Lisäksi ymmärrys juomisen merkityksestä esi-

merkiksi korkeammin koulutettujen ja matalammin koulutettujen nuorten ryhmissä voi tukea ehkäisytöiden suunnittelua ja kohdentamista. Preventio-ohjelmien menestyminen edellyttää niiden kiinnittymistä kohderyhmien ja kamaan arvomaailmaan.

HUMALA, SUKUPUOLIEROT JA SUKUPUOLEN TEKEMINEN

Suomalaisessa alkoholikulttuurissa ja sen muutoksessa sukupuoli on keskeisessä roolissa. Juomatapatutkimuksissa sukupuoli on alkuaan viitannut mieheen, sillä perinteisesti alkoholi ja humala on tavattu yhdistää miehisen maailman ominaisuudeksi (Simpura 1985). Vielä 1960-luvulla juomisessa korostui sukupuolijako, jossa mies oli alkoholin kuluttaja ja nainen lähinnä miehen juomisen kontrolloija (vrt. Holmila 1988; Holmila 1992). Tämä alkoholikulttuuri kuvaa sitä maailmaa, johon artikkelissa käytetyn aineiston vanhimmat haastateltavat, vuosina 1947–1957-syntyneet, ovat nuoruudessaan sosiaalistuneet. Tätä sukupolvea kuvaavat tutkimukset kertovat miehisestä humalajuomisesta, jossa arjen huolet huuhdottiin alkoholilla pois ja jossa naiset jäivät miehisen alkoholikäytön ulkopuolelle (Falk & Sulkunen 1980). Tuona aikana naiseen yhdistettiin itsekontrolli ja miehestä huolehtiminen (Holmila 1988), mutta miesten juomisessa korostettiin yhtäältä ulkoista kontrollia ja toisaalta humalan avointa, itsetietoista ja häpeilemätöntä näyttämistä (Alasuutari 1985). Havainto ulotettiin yleiseksi suomalaismiehen alkoholisuhteen määreeksi (Alasuutari 1985, ks. myös Kortteinen & Elovainio 2003) tai vaihtoehtoisesti alkoholinkäyttöä tarkasteltiin luokkasi-donnaisena kysymyksenä, jossa juomis-

käyttäytymisen katsottiin kantavan luokka-aseman mukaan eriytyneitä piirteitä (Sulkunen ym. 1985; Ahola 1989; Paakkanen 1991; Sulkunen 1992).

Sittemmin naisten juomisen lisääntymisen myötä alkoholinkäytön sukupuolierot alettiin tutkimuskirjallisuudessa liittää erityisesti humalan luonteen eroihin. Nämä tutkimukset kuvaavat sitä alkoholikulttuuria, johon ryhmähaastatteluihin osallistuneiden vuosina 1967–1972-syntyneiden sukupolvi on kasvanut. Tämän sukupolven alkoholinkäyttöä kuvaavissa tutkimuksissa maskuliinisuuden ja feminiinisuuden merkit kiinnittyvät erityisesti eroihin juomisen tavassa. Naiseutta määrittää itsekontrollin kehystämä juominen, joka pysyy arjen jatkumolla tiivistäen kanssakäymistä ja tunnelmia kun taas miehyyttä määrittää runsas ja arjen käyttäytymissäännöt rikkova, usein kontrolloimatonta toimintaa sisältävä juominen (Mäkelä & Virtanen 1987; Pyörälä 1991; Pyörälä 1995). Feminiiniseksi ja maskuliiniseksi luonnehdittujen piirteiden ero kiinnittyy tutkimuksissa alkoholinkäytön luonteen lisäksi siis myös toiminnan kontrolliin: Siinä missä miehisen alkoholikäyttäytymisen määreeksi liitettiin luontevasti transgressiivisuus eli arjen rajojen ylittäminen, naiseuden määreenä nähtiin korostunut itsekontrolli (Mäkelä & Virtanen 1987). Naisten ajateltiin humalassakin kykenevän säilyttämään itsehillintänsä ja ylläpitämään näin feminiinisyytensä (Nykyri 1996).

Tuoreimmissa tutkimuksissa juomisen sukupuolierojen on katsottu kaventuneen ja naisten ja miesten alkoholikulttuurien lähentyneen erityisesti naisten humalajuomisen yleistymisen myötä (Paakkanen 1995; Mustonen 2001). Nämä havainnot kuvaavat sitä alkoholikulttuuria,

johon ryhmähaastatteluiden nuorimmat, vuosina 1977–1982 ja 1987–1989 -syntyneet sukupolvet ovat sosiaalistuneet. Näitä sukupolvia kuvaavissa tutkimuksissa naiseuden ja miehyyden rakentamisen merkkejä ei enää liitetä niinkään juomatapojen tai juomistilanteiden eroihin, vaan pikemminkin juomistoiminnan kokemisen eroihin (vrt. Törrönen & Maunu 2006; Maunu & Simonen 2010). Nuoret naiset juovat itsensä humalaan siinä missä nuoret miehetkin (Törrönen & Maunu 2006; Simonen 2007; Simonen 2011a; Simonen 2011b; Raitasalo & Simonen 2011), mutta muutamaa tutkimusta lukuun ottamatta (Pietilä 2001 & 2006; Martinic & Measham 2008; Simonen 2011a) naisten alkoholinkäyttöön liitetään miehiä vahvempi itsekontrolli.

Alkoholinkäytön samankaltaistuminen sukupuolten välillä ei kuitenkaan tarkoita, että alkoholinkäytöstä olisi tullut sukupuolineutraalia. Juomiseen ja humalaan liittyvän feminiinisuuden ja maskuliinisuuden rakentaminen on nykyisin paikannettu alkoholinkäytön eroja vahvemmin sen reflektointiin ja kokemistapoihin (Törrönen & Maunu 2006; Demant & Törrönen 2011). Havainnot siitä, miten naiset ja miehet kokevat juomisen ja millaisia merkityksiä he siihen liittävät, muistuttavat yleisemmin sukupuolisdonnaisesta kulutuskäyttäytymisestä, kuten ostoksilla käynnistä tehtyjä havaintoja. Siinä missä naisellisessa kokemisessa korostuu toiminnan elämyksellisyys ja nautinnollisuus riippumatta siitä, ostetaanko mitään vai ei, miehillä ostoksilla käyminen on välttämättömien päämäärien suorittamista ja tiettyjen tarpeiden tyydyttämistä (Campbell 1997). Miehet eivät arvosta ostostoiminnan kokemuksellisuutta itsessään. Kokemistavan ero on peilattavissa myös alkoholin käyttöön,

jossa naisilla juomistilanteen puitteet ja tunnelmat ovat keskeisiä kun taas miehillä korostuu juomistoiminta itsessään.

Edellä esiteltujen juomatapoja käsittelevien tutkimusten perusteella naisellisiksi luonnehdittuihin juomisen piirteisiin kuuluvat hillitty juominen, ei-humala, humala häpeänä, hyvätapainen seurustelu, itsekontrolli sekä juomisen puitteiden ja tunnelmien korostuminen. Miehisiksi juomisen piirteiksi määrittyvät vuorostaan rankka juominen, humalan keskeisyys, humalan avoin näyttäminen, juomisen ulkoinen kontrolli, transgressiivisuus ja juomistoiminnan korostuminen. Näin alkoholikäytön sukupuolikuvat muodostuvat tutkimuskirjallisuudessa usein vastakkaisiksi tai vähintäänkin yksiuolteisiksi, joita dominoi tietty sukupuolille ominaisena pidetty malli.

Aiemmissä tutkimuksissa esiin piirtyneitä sukupuolisia ominaisuuksia ei tässä artikkelissa kuitenkaan tulkita niin, että biologia vaihtoehdoitta määrittäisi yksilön tiettyjen piirteiden kategoriaan. Käsitän feminiinisuuden ja maskuliinisuuden sosiokulttuurisina konstruktioina (Beynon 2002), jotka vaihtelevat ajassa ja paikassa ja toteutuvat naisten ja miesten hyödyntäessä ja muokatessa kulttuurisissa hyväksytyissä naiseuden ja mieheyden malleja. Tavallisesti nämä maskuliiniset ja feminiiniset sukupuolikuvat määrittyvät toistensa kautta, olemalla sitä mitä toinen ei ole (Beynon 2022, 29). Sen sijaan, että sukupuoliset ominaisuudet nähtäisiin toisensa poissulkevinä, artikkelissa tarkastellaan, kuinka feminiiniseksi ja maskuliiniseksi luonnehditut ominaisuudet painottuvat eri sukupuolia edustavien naisten ja miesten humalapuheessa. Näin sukupuolta ei tarkastella ennako-oletuksena, jossa sukupuol-

ten erilaisuudesta seuraa, että miehet ja naiset liittävätkin humalaan automaattisesti eri määreitä – aina ja kaikkialla (vrt. Paakkanen 1992, 238). Lähestymistapa ei myöskään johda naisten ja miesten tutkimiseen homogeenisina ryhminä, jolloin sukupuoliryhmän sisäiset humalapuheen erot tai elämänvaiheiden ja iän tuottamat alkoholikäytöstä puhumisen variaatiot saattaisivat herkästi jäädä huomioitta (vrt. Paakkanen 1992, 238). Vaikka tietty maskuliinisuuden tai feminiinisuuden malli olisikin kulttuurissamme vallitsevassa asemassa, tämä ei sulje pois, että eri aikoina – ja myös yhtä aikaa – voi olla olemassa useita erilaisia maskuliinisuksia ja feminiinisyyksiä (vrt. Connell 1995; ks. myös Howson 2006).

Sukupuolta lähestytään artikkelissa siis kontekstisidonnaisena kategoriana, jossa sukupuolta tuotetaan jatkuvasti sosiaalisissa instituutioissa, arkisissa käytännöissä ja puhetoissa toistamalla ja varioimalla miehisiksi ja naisellisiksi kulttuurisesti sukupuolittuneita normeja, tekoja ja tyyliä (West & Zimmerman 1987; Butler 1990). Myös alkoholipuheessa sukupuoli tuotetaan sukupuoli-ihanteita ja normaaleina pidettyjä sukupuolittuneita määreitä omaksumalla, jäljittelemällä ja lainaamalla. Näin sukupuoli on pikemminkin jotakin mitä ”tehdään” eikä jotakin mikä vain ”on” (West & Zimmerman 1987; Butler 1990; Shields 2002). Lähtökohta hyödyntää Shieldsin (2002) ajatusta, jossa tietynlaiset ilmaisut mietetään keskeiseksi sukupuolen rakennusaineeksi: ”Et tee asiaa x vain siksi että olet poika, vaan teet asian x tullaksesi pojaksi” (Shields 2002, 91).

Analyysissä selviää, miten tässä aineistossa eri-ikäiset naiset ja miehet ylläpitävät tai rikkovat puheessaan juomisen

feminiinisinä ja maskuliinisina pidettyjä konventioita. Haastateltavat voivat nimittäin tuottaa itsensä erilaisilla naisiksi ja miehiksi preferoidessaan ja toistaessaan puheessaan tiettyjä ilmaisuja ja juomisen määreitä. Näin oleellista onkin se, miten toistetaan, sillä haastateltavat naiset ja miehet voivat muovata, vältellä, kieltää, vastustaa, tuoda esiin ja asettaa kyseenalaiseksi tiettyjä sukupuolelle ominaisina pidettyjä käytäntöjä (vrt. Tolonen 2008).

Ennen naisten ja miesten humalapuheen analyysiin siirtymistä kuvataan käytössä oleva aineisto ja ne menetelmät, joiden varassa sukupuolta ja humalaa tarkastellaan.

HUMALAN SUKUPUOLISUUDEN TARKASTELEMINEN: AINEISTO JA MENETELMÄT

Humalapuheen sukupuolisuutta tarkastellaan vuosina 2007–2008 Suomen Akatemian rahoittamassa ”Juomisen kulttuurisen paikan muutos”-projektissa (118426) kerätyn juomatapoja käsittelevän ryhmähaastatteluaineiston avulla. Aineisto koostuu kahdeksasta naisryhmän ja seitsemästä miesryhmän haastattelusta. Yksi haastattelu on suoritettu sekaryhmässä, jossa enemmistö haastateltavista on miehiä. Ryhmät edustavat neljää sukupolvea. Eri aikoina varttuneita ryhmiä leimaa niin suomalaisen yhteiskunnan sosio-ekonominen kehittyminen kuin myös juomiskulttuurissa ja alkoholipoliitikassa tapahtuneet muutokset (vrt. Mannheim 1952/1928). Haastatellut ryhmät jakautuvat seuraaviin ikäryhmiin: 18–20-vuotiaat, 25–30-vuotiaat, 35–40-vuotiaat ja 50–60-vuotiaat. Kukin ikäluokka kattaa korkeasti koulutetut (akateeminen koulutus) että alemman

kouluasteen suorittaneet (ammattillinen koulutus) nais- ja miesryhmät. Ryhmissä on yhteensä 87 pääkaupunkiseudulla ja sen lähialueilla asuvaa. Heistä naisia on 52 ja miehiä 35. Kussakin ryhmässä on 3–9 osallistujaa.

Haastatteluryhmät muodostuivat luonnollisista ryhmistä, joissa osallistujat tunsivat toisensa jo entuudestaan. Yhteystiedot haastateltavien tavoittamiseksi saatiin eri ammattialojen ammattilaisilta. Syntymävuoden, sukupuolen ja asuinpaikan perusteella, mutta muutoin sattumanvaraisesti, valituille henkilöille lähetettiin kirje meneillään olevasta aineistonkeruusta. Tämän jälkeen kysyttiin puhelimitse heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen ja kerätä muita haastateltavia ryhmään samalla alalla työskentelevistä ja saman koulutuksen saaneista kollegoistaan. (Simonen 2011b.)

Haastattelut järjestettiin joko THL:n (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, entinen Stakes) kokoustiloissa tai haastatteluun osallistuvan ryhmän työpaikalla Helsingissä ja lähialueilla. Haastattelut olivat rentohenkisiä keskustelutilaisuuksia, joissa tarjottiin kahvia ja pientä syötävää. Tilanteisiin osallistui kaksi tutkijaa, joista toinen ohjasi ryhmäkeskustelua haluttuihin teemoihin ja toinen huolehti haastatteluiden nauhoituksesta ja videoinnista. Haastatteluiden kesto vaihteli 50 minuutista puoleentoista tuntiin. Nauhoitettu materiaali litteroitiin.

Haastattelurunko koostui osallistujien juomatapoja ja niiden muutoksia koskevista kysymyksistä muodostaen ajallisen jatkumon lapsuudenkokemuksista nykyympäristöön. Kysymykset käsitelivät haastateltavien lapsuusajan alkoholimuistoja, nykyisiä juomatapoja ja juomatapojen

muutosta elämänkaaren aikana. Lisäksi haastatteluissa esitettiin 16 virikekuvaa, jotka erilaisia juomistilanteita esittämällä motivoivat haastateltavia reflektoimaan kuvien tilanteita omiin juomistottumuksiinsa (vrt. Törrönen 2001). Tässä artikkelissa hyödynnetään haastateltujen nykyisiin juomatapoihin keskittyviä kysymyksiä, jotka koskivat tyyppillisiä, onnistuneita ja epäonnistuneita juomistilanteita sekä humalan roolia näissä tilanteissa.

Eri ryhmien humalapuhetta ja siinä rakentuvia sukupuolikuvia peilataan aiemmassa tutkimuksessa eriteltyihin feminiiniseksi ja maskuliiniseksi luonnehdittuihin piirteisiin katsomalla, kuinka näitä piirteitä eri-ikäisissä ja eri koulutustaustaisissa nais- ja miesryhmissä toistetaan ja varioidaan. Tarkastelussa pyritään huomioimaan sukupuoliryhmien sisäiset erot vertaamalla eri sukupolvia ja eri koulutustaustaisia naisia ja miehiä. Samaa sukupuolta olevien mutta eri-ikäisten tai eri koulutustaustaisten humalapuhe voi nimittäin tuottaa toisistaan poikkeavia juomisen sukupuolikuvia. Vaikka tämän artikkelin pääpaino on sukupuolen, ei esimerkiksi koulutukseen paikantuvien erojen tarkastelussa, pyritään analyysissa kuitenkin olemaan herkkiä myös iän tai koulutuksen tuomien mahdollisten vivahteiden tunnistamiseksi. Koska analyysi kohdistuu humalapuheeseen ja sukupuolta tuottavien määreiden tarkasteluun, rajautuu humalan käsitteellinen problematisointi, kuten haastateltavien sille antamien merkitysten erittely, analyysin ulkopuolelle.

Juomisesta ja humalasta käytyä keskustelua kuvaavissa aineistolainauksissa haastateltavien anonymiteetti on suojattu tutkimuksen eettisten periaatteiden

mukaisesti, ja haastateltavien nimet on korvattu peitenimillä. Aineistolainaukset on eritelty merkitsemällä haastattelun numero sekä haastateltujen sukupuoli, ikäryhmä sekä koulutustaso. Seuraavassa siirrytään naisten ja miesten humalapuheen analyysiin.

MIESTEN YHTENÄINEN HUMALAPUHE: HUMALA MIEHEYDEN RAKENNUSAINEENA

Seuraavassa vanhimman sukupolven edustaja Tapsa kertoo nuoruusajan tyyppillisistä juomistilanteista ja alkoholi-käyttäytymisestä. Hänen tarinansa sisältää useita tutkimuskirjallisuudessa alkoholi-käytön miehiseksi piirteiksi luonnehdittuja ominaisuuksia.

Tapsa: (...) et meillä oli aika tyyppillistä et me mentiin jonkun landelle, (...) tämmönen keikka tehtiin niin kun monta kertaa vuodessa viikonloppuna. Menttiin jonkun mökille ja sit oli olutta ja viiniä mukana (...). Ja tota sit siellä juotiin päihtymykseen asti yleensä ja sit oli vähän semmosta riehumista ja hauskanpitoa ja kaiken näköstä, viettiin tota Härkälässä suurviljelijän pellolle, se oli jättänyt heinät seipäälle syksyllä, kaverilla oli kipsinen semmonen homo erectuksen kallo jäljennös, sen fajia työskenteli anatomian laitoksella, se oli semmosen saanut. Me lyötiin se sinne seipään nokkaan ja varastettiin ne lyhteet ja levitettiin ne sinne kesämökin lattialle ja tästä jäljet johti slyt-tehtaaseen kun oli niit olkii siellä pitkin mäkettä (...) Tää oli aika tyyppillistä, et oli aina vähän sellasta riehumis-irroittelua. Se oli niinku se nastajuttu. Et sitä oikeen odotettiin, et tapahtuu jotain hauskaa. Tää oli se tyyppinen kuvio.

(H 11, miehet, 50–60v, korkea koulutus)

Ensinnäkin Tapsa puhuu humalasta avoimesti ja muistelee nuoruusvuosien tahtumia hyväntuulisesti. Toiseksi hän kuvaa juomista määreillä, jotka viittaavat kontrolloimattomaan toimintaan ja tajunnan tilan muutokseen. Miesten nuoruusvuosien juomistarinat ovatkin täynnä kuvauksia, joissa juomisesta puhutaan käyttäen runsaaseen juomiseen liittyviä ilmaisuja ”*ihan tuhannen päissä oltiin ja aamulla aivan hirvee olo, oksennettiin*” (Jouko, H 8, miehet, 50–60v, alempi koulutus). Nämä humalajuomista kuvaavat tarinat toimivat yhteisesti jaettuna kokemusvarantona, jota hyödyntäen miesryhmät kollektiivisesti toistavat puheessaan alkoholinkäytön miehisii piirteitä.

Kun ryhmät keskusteleval nykypäivän tyypillisistä juomatottumuksista, humalajuominen on läsnä myös näissä tarinoissa. Miehet asennoituvat myönteisesti humalaan.

Taneli: Mut kännissä on älyttömän lysti olla

Tapsa: On

Viljo: On. Kuka laittamattomasti sanoikaan siinä elokuvassa että alkoholista tulee hyvä olo, asiat tuntuvat luistavan paremmin..

Viljo: (...) ..ja käytösikin muuttuu sulavamaksi

nauria

Taneli: Siihen tiettyyn kulminaatiokohtaan saakka

Tapsa: Just

(H 11, miehet, 50–60v, korkea koulutus)

Miesten puhetavassa humalaan liittyy myönteisiä mielikuvia, mikä kiteytyy osuvasti 55-vuotiaan Tanelin letkautuksessa: ”*kännissä on älyttömän lysti olla*”. Näin miesten keskustelu noudattaa jälleen perinteistä humalaa avoimesti näyttävää miehen mallia (vrt. Alasuutari 1985). Vanhimman sukupolven mies-

ryhmissä humala ei siis liity vain nuoruusvuosien juomistarinoihin, vaan se värittää kauttaaltaan miesten puhetta koulutustaustaan katsomatta.

Humalaa ja rankkaa juomista kuvaavat ilmaisut eivät kuitenkaan yksin hallitse kerrontaa nykyisistä juomatavoista. Miehet tuovat esiin koko alkoholinkäytön kirjon ja myös useat, ei-humalahakuiset alkoholinkäyttötilanteet. Joukon toteamus ”*ehkä nykyään on enemmän että se ei oo pääasia se humala, (...) ettei haeta niin paljon mitä ennen. Ennenhän se oli aina että melkein nukahti*. (H 8, miehet, 50–60v, alempi koulutus).” luo tilaa myös muille kuin humalajuomisen määreille. Puheessa otetaan etäisyyttä nuoruusvuosien juomista koskevaan kerrontaan, jossa juomistilanteessa omaa toimijuutta luotiin etupäässä humalaan ja arjen rajojen ylittämiseen viittaavilla ilmauksilla.

Ero nuoruusvuosien juomiskäyttäytymiseen saa miehet puhumaan myös juomisen kontrollista. Juomisen itsekontrollin ohella vanhimman miessukupolven keskustelu sisältää kertomuksia juomisen ulkoisesta kontrollista (Alasuutari 1985; Pyörälä 1991; Pyörälä 1995).

Tapsa: (...) ainakin mulla se on niin, et vähän menee se kontrolli siihen hommaan, et tulee niin kun istuttuu [baarissa] kohtuuttoman pitkään, jos on vaan se mahdollisuus eikä oo mitään pakkoo lähteä. Tietää ettei oo aamulla aikasin mitään välttämätöntä.

(H 11, miehet, 50–60v, korkea koulutus)

Tapsan kertomuksessa juomistilanteen venymisestä ilman seuraavan aamun rajoitteita tiivistyy alkoholinkäytön miehiseksi piirteeksi luonnehdittu ulkoinen kontrolli (Alasuutari 1985; Sulkunen ym. 1985; Mäkelä & Virtanen 1987). Kos-

ka velvoitteet eivät rajoita juomista, il-lanvietosta tulee suunniteltua pidempi. Se, ettei kerronta sisällä viittauksia itsekontrolliin esimerkiksi siinä määrin kuin naisten keskustelu, selittyy ensinnäkin sillä, että miehet kokevat humalan ja humalakäyttäytymisen hyväksytyinä ja varhaisempiin juomiskertomuksiin nähden myös kesympinä. Näin miehet eivät yksinkertaisesti näe aihetta karttaa humalaa.

Taneli: (...) tässä iässä ei enää tee mitään tperyyksiä

Tapsa: Ei kauheesti, joo ei sellasta hölmöilyä

Taneli: Mitään sellasta niinku älytöntä hölmöilyä tee, että ei niinku nuorena että lähdän kiipeilemään palotikkaita paikoilleen

Tapsa: Pikemminkin semmonen hiipuva valo, joka..

Taneli: Sit niinku ihan hyvällä omalla tunnolla voi muutaman kerran vuodessa hölmöillä et ainut mitä pystyy mokaan et puhuu niinku hölmöjä, ja kun senkin tietää etukäteen niin ei sitäkään viitti ees hävetä

Tapsa: (...) Sehän on muiden ongelma..

Tapsa: .. ne joutuu kuuntelemaan

(H 11, miehet, 50–60v, korkea koulutus)

Otteesta käy ilmi, että miesryhmien puheessa humalaan liitetään ikään kuin itsestään selvästi alkoholikäytön maskuliinisena piirteenä pidettyä kontrollioimaton toimintaa. Huvittunut kerronta ilmentää, ettei sitä ole tarpeen kainostella. Häpeään ei ole aihetta, sillä miehet puhuvat humalasta tavoiteltuna ja arjen käyttäytymissäntöjä rikkovasta toiminnasta sen luontevana osana.

Humalan liittäminen miesten omaksumaan alkoholikäytön maskuliinisuuteen ei rajaudu vain miesten vanhimpaan sukupolveen. Myös nuorempien miesten puheessa toistetaan ilmaisia, jotka pal-

jastavat humalan keskeisen roolin miesten alkoholikäytössä. Kielellisesti tämä tulee esiin erityisesti rankan juomisen ilmaisuina, joissa humalajuomiseen samastuminen ja sen käsittäminen juomisen oleellisena elementtinä näkyy selvästi kuten nelikymppisen Vesan tokaisussa: ”kun mennään baariin niin myö vedetään hirveen kovat kännit” (Vesa, H 17, miehet, 35–40v, alempi koulutus). Puhetapa toistaa miehiseksi piirteiksi luonnehdittuja rankan ja runsaan juomisen määreitä, joissa humaltuminen ymmärretään itsetietoisesti ja häpeilemättä juomisessa keskeiseksi motiiviksi (vrt. Alasuutari 1985, 41). Juomisesta puhutaan kursailematta, suoraviivaisesti tapahtumia luettelemalla ja toiminnan päämäärää korostaen, mikä kiteytyy myös nuorta ikäluokkaa edustavan Teron viikonlopun juomiskäytäntöjä luonnehtivassa toteamuksessa: ”sit perjantai, lauantai, sunnuntai (...) ni saattaa olla et vedetään lärvit” (H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus).

Toisaalta, samoin kuin edellä vanhemman sukupolven keskustelusta, myös nuorempien miesten puheesta käy ilmi, ettei miesten keskustelu perustu rajoituksitta rankan juomisen ilmaisiin. Tämä tulee esiin kertomuksissa, joissa otetaan etäisyyttä täydelliseen tajunnan menettämiseen: ”mä tsiikaan [bändin] keikkaa, et sillan mä tiedän kyl siinä tulee vedettyä lärvit kuitenkin, mut ei kyl sitä kaljaa niinku niin paljon tauluun et lähtee happi veke” (Eero, H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus). Erottautuminen tajunnan menettämisestä ilmentää, että juomisen itsekontrolli on puheessa läsnä. Tästä huolimatta nuoremmat miehet toistavat juomistarinoissaan vanhempien miesten tavoin myös ulkoisen kontrollin ilmaisia (vrt. Mäkelä & Virtanen 1987). Juomisen ulkoinen kontrolli tulee esiin

esimerkiksi tarinoissa, joissa alkoholin käyttö taloustilanteen salliessa jatkuu seuraavana päivänä.

Tero: No mulla on henkilökohtaisesti kyl sellanen paha tapa et jos mul on massii ja jos mä herään vähän huppelissa lauantaamuna niin kyl se koko päivä menee kaljotellussa. Se on ihan fakta mut silleen se menee.

(H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus)

Näissä kertomuksissa juomistilanteet voivat päättyä siihen, että juomisen kontrolli pettää. Tällöin miehet kuvaavat juomisen lipsahtavan yli: ”Kyl meilläkin keikkamatkalla (...) niin yks jos toinen on välillä sammunut tai heittänyt laatat, et se menee vahingossa vähän överiks” (Tero, H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus). Juomiskontrollin menettämistä kuvaavia ilmaisuja ei käytetä vain nuorimpien miesten keskustelussa, jossa juomisen ylilyönnit lasketaan usein harjaantumattomuuden tiliin. Ne ovat esillä myös vanhempien miesten kerronnassa, vaikka alkoholin käytöstä on jo vuosikausien kokemus.

Jaska: (...) siinä on se taitolaji miten sä saat pysymään sen ettei se mee yli. Junnuna kun ei osannut, niin tuli kiskottuu liikaa mut nyt saatana [vaikka on] kokemuksen syvä rintaääni niin ei vieläkään. Riippuu tietysti tilanteesta että, ”joo mua harmittaa vähän toi”, ”no jee, jee, saatana hauskaa jee” ja sit se saattaa livetä yli, noin 88 prosenttii [juomis]keikoista (H 10, miehet +naiset, 35–40v, korkea koulutus)

Miehet eivät keskustelussa peitä kontrollin pettämistä, vaan käsittelevät sitä luontevasti osana alkoholin käyttöä. Tämä kertoo siitä, että he eivät koe kontrollin menetystä alkoholin käytön mieskuvan

vastaiseksi. Miesten puheessa humalaa ei tavallisesti karteta, vaan toisinaan jopa tavoitellaan, kuten 40-vuotias Jaska tiivistää: ”kaipaa sitä humalan sitä, [tunnetta] et se nousee” (H 10, miehet +naiset, 35–40v, korkea koulutus).

NUORTEN MIESTEN ERILAINEN HUMALAPUHE: KONTROLLI MIEHEYDEN RAKENNUSAIKANA

Kuten edellä on käynyt ilmi, eri sukupolvia edustavien miesten juomistarinat sisältävät niitä piirteitä, joita tutkimuskirjallisuudessa on luonnehdittu alkoholin käytön maskuliiniseksi määreiksi. Tämä humalasta puhumisen tapa yhdistää erityisesti vanhimpia miehiä koulutustaustaan katsomatta. Miesten keskustelussa humalaan liitetyt määreet, kuten rankka juominen, humalan keskeisyys, humalan avoin ja häpeämätön näyttäminen sekä kontrollin menetys kuvastavat haastateltujen omaksumia perinteisesti maskuliinisina pidettyjä ominaisuuksia. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että kyseisen puhutavan vahvuudesta huolimatta miehet puhuvat humalasta myös täysin erilaisia ilmaisuja käyttämällä.

Huomattava ero edelliseen puhetapaan tulee esiin nuorten koulutettujen miesten keskustelussa. Heidän nuoruusvuosien juomiskertomuksista ei välity hilpeää suhdetta humalaan toisin kuin analyysin aloittavissa otteissa, joissa miehet virittivät humalassa toilailut ryhmäläisten yhteiseksi ilonaiheeksi. Humala ei nuorten koulutettujen miesten puhutavassa määrity lainkaan toivottavaksi tai halutuksi.

Sakke: (...) Aivan niin kun käsittämätöntä just et ei oo niin kuin mitään tota järkeen siin touhussa et peruskoulussa ollaan kun

on pakko ja muuten vaan juodaan ja syödään sieniä. (H 14, miehet, 18–20v, korkea koulutus)

Pasi: (...) se on noloo jos joku on humalassa. Silleen et siit näkyy et se on ihan selkeesti kännissä. Kyl se on aika noloo. Sitä yritetään enemmän peitellä sitä humalatiilaa, esittää selvempää (...).

(H 15, miehet, 25–30v, korkea koulutus)

Näissä keskusteluissa humalaisesta käytöksestä ei puhuta hyväksyen, saati sanakarillisuuden sadekehään viitaten. Saken ja Pasin, kuten myös monien muiden korkeasti koulutettujen nuorten miesten humalaan ja juomisen kontrolliin liittyvät ilmaisut poikkeavat niin vanhempien miesten kuin myös saman ikäryhmän alemmin koulutettujen miesten ilmaisuista, joissa humala on itsestään selvä ja häpeilemätön osa alkoholinkäytön mieskuvaa. Vaikka osa korkeasti koulutetuista nuorista miehistä kertoo humalakokemuksista samalla tavalla kuin vanhempien miesryhmien osallistujat, he pääpiirteisesti rikkovat ja muokkaavat tutkimuskirjallisuuden miehiseksi luonnehtimia alkoholinkäytön piirteitä. He liittyvät juomiseen eri määreitä kuin saman ikäluokan matalammin koulutetut miehet, joilla on tavallista kertoa häpeilemättä ja lähes kerskuen tarinoita siitä, kuinka ryhmässä ”vedetään lärvit” (Tero, H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus) ja kuinka ”kaveri sammuu vessaan” (Jouni, H 1, miehet, 18–20v, alempi koulutus). Siinä missä alemmin koulutettujen nuorten miesten puheessa vahvan humalan ilmauksien rinnalla oli merkkejä myös ei-humalahakuisen juomisen määreistä, puuttuvat korkeasti koulutetuilta nuorilta miehiltä rankan juomisen ilmaisut tyystin.

Pasin ja Saken omaksuman puhettavan ytimessä ovatkin ilmaisut, jossa humala on häpeä: ”se on noloo jos joku on humalassa”. Suhde humalaan tuodaan esiin kohtuullista ja kontrolloitua juomista kuvaavin ilmaisin, jotka tutkimuskirjallisuudessa on tavattu liittää juomisen naisellisiksi piirteiksi. Tämä poikkeaa täysin vanhempien miesten ja alemmin koulutettujen nuorten miesten juomistarinoista, joissa kontrollin menetykseen viittaavat ilmaukset ovat pikemminkin sääntö kuin poikkeus ja joissa kontrollin menettäminen tuodaan esiin neutraalisti, luonnollisena osana juomista ja juhlintaa. Nuorten korkeasti koulutettujen miesten puhettavassa kontrollin menetykseen liittyy paheksuntaa.

Sakke: (...) odotukset mulla ainakin yli kaksikymppiselle ihmiselle joka pitäis olla (...) itsenäinen ihminen ja selvitä ja sitte juo niin paljon ettei tiedosta enää missä on ja ei selvi ilman muiden tukea niin en mä nää sitä missään nimessä kauheen hyväksyttävänä käytöksenä

Eero: Mulla on vähän samat linjat sillä tavalla käytös pitää hyvänen aika jollain tasolla olla, (...)

Sakke: (...) koska mä en nää tollasessa niinku liikajuomisessa ja siinä et menettää kontrollin mitään muuta kuin negatiivisia puolia

(H 14, miehet, 18–20v, korkea koulutus)

Kontrollin menetykseen liitetään keskustelussa ainoastaan kielteisiä mielikuvia, joissa kontrollin menettäjä kuvautuu kyvyttömäksi ja ei-itselliseksi toisin kuin edellisessä humalasta puhumisen tavassa, jossa kontrollin menetykseen suhtaudutaan ymmärtäen ja pitkälti hyväksyen. Muutenkin nuoret korkeasti koulutetut miehet puhuvat juomisesta alkoholikult-

tuurillemme luonteenomaisena pidettyä humalaista käytöstä vieroksuen.

Jussi: Ja yleensä Suomessa kuitenkin hyväksytään verrattuna muihin maihin tosi hyvin tää niinku humalatila ja silleen (...), et monestihan nää suomalaiset, jotka lähtee lomaileekin ulkomaille (...) jos ei ei oo oma isä niin kyllä joku sukulaisesta on hypännyt Kanarialla johonkin karaokebaarin pöydälle ja huutanut kovaan ääneen kuinka se on ylpee et se on Suomesta, samasta maasta kun Kimi Räikkönen, et ei siellä katota et vau, onpa kova jätkä ku toi on noin kännissä

(H 14, miehet, 18–20v, korkea koulutus)

Samalla kun Jussi tekee eroa suomalaisen ja eurooppalaisen humalaihanteen välillä, hän tekee eroa juomiseen, joka on runsasta ja jossa käyttäytyään holtittomasti. Korkeasti koulutettujen nuorten miesten humalapuheessa ei esiinny humalan avointa näyttämistä kuvaavia ilmauksia, kuten edellä vanhempien miesten ja nuorempien alemmin koulutettujen miesten keskusteluissa. Humalaa tai sen avointa näyttämistä ei suvaita edes juomisesta kerrotuissa tarinoissa, vaikka miehissä juomisessa humala on usein koettu lähes kunnia-asiana (Alasutari 1985). Näin myöskään miehisen juomisen näyttämöiksi mielletyt reissut, joissa miehet juovat keskenään (Falk & Sul-kunen 1980, Pyörälä 1991) eivät kuulu nuorten korkeasti koulutettujen miesten puheessa juomisen areenoihin.

Mikko: Tietysti se et äijät ryyppäämään jonnekin, kylhän sitä vieläkin varmasti on, mutta se on mejän fajojen ja ehkä niinku vähän niitä nuorempien äijien juttu. Et esimerkiksi niinku mun kaveripiirissä (...) mä tiedän et he edelleen tällasta äijäryyp-päämistä niinku harrastaa. Mä en oo oi-

keestaan käynyt siellä enkä mä koe silleen tarvettakaan siihen. Et mä oon sitä mieltä et semmonen ei oo enää pakollinen, se varmaan on ollut pakollinen

(H 15, miehet, 25–30v, korkea koulutus)

Mieskeskeisen juomisen rajautumiseen korkeasti koulutettujen nuorten miesten puheen ulkopuolelle haetaan selitystä eri sukupolvien sosiaalistumisesta erilaiseen alkoholikulttuuriin. Nuoremmat sukupolvet näkevät itsensä vapaaksi perinteisen maskuliinisuuden kyllästävästä juomakulttuurista.

Mikko: (...) se oli suuret ikäluokat ja se ikäpolvi, joka oli mun isän ikästä niin se niitten ryyppääminen on sitä jotenkin niitten vanhemmilta peritty, sellasta että dokataan unohtaakseen tai jotain semmosia asioita joita ei silloin vain käsitelty niitä ryyppättiin pois. Ja nykyään se on lieventynyt koko aika, et meillä ei oo semmosii jaettuja isoja traumoja mitä pitäis jotenkin niinkun ryhmässä dokata pois. Vaan et me voidaan oikeesti niinku keksiä jotakin muuta tekemistä ja meitä nuoremmat, niillä vielä vähemmän. Et eihän varmaan päihteiden käyttö poistu kokonaan, mut tosiaan se semmonen miehissä ryyppääminen niin se on kyllä kummallista, se on oikeesti aika kummallinen tapa sillä tavalla pitää hauskaa et mennään jonnekin, niinkun eristäytyään ja sitte juodaan kossua Pasi: Kalsarikännit

Mikko: Niin

(H 15, miehet, 25–30v, korkea koulutus)

Vaikka keskustelussa miehisen juomisen liikkumavara mielletään nykyisin väljemmäksi kuin menneinä vuosikymmeninä, etenkin nuorimman ikäryhmän keskustelu kuitenkin osoittaa, että tavallista niukempi juominen herättää miespiireissä herkästi kummeksuntaa. Suo-

malaisessa kulttuurissa ”kunnan känni” kun on ollut usein miehuuskoe, jossa humala vahvistaa miehisyttä sekä ilmaisee sitä (Holmila & Määttänen 1981).

Sakke: Ja sit näitä tarinoita, et mä join ainakin sen ja sen verran. Ja mä oon nyt jo juonu näin ja näin paljon pohjalle, et näit kyllä kuulee. Se oli niinku äijyyden mitta et mitä enemmän pystyy juomaan ja sit jos lähti ja vielä tänäkin päivänä jos lähtee liikenteeseen, sanotaan että mennään viettä pikkujouluja, niin itse ostaa sinne pari olutta, toinen ostaa sixpackin ja sit se kella on tvelvi mukana kysyy mitä jätkät on tekemässä: ”Et oottekste te niinku miehiä vai hiiri?” Et yhä tämmöstä on liikkeellä. Semmosta niinkun pientä piikittelyä jos ei sit vedä sitä tvelviä. (H 14, miehet 18–20v, korkea koulutus)

Sakke liittää juomiseen ”kunnan kännin” sijaan kohtuullisen ja seurustelutarkoitusta palvelevan hillityn alkoholinkäytön. Kesustelu kuitenkin osoittaa humalan yleisesti kiinnittyvän edelleen vahvasti maskuliinisuuden ilmaisemiseen, sillä onhan humalalla alkoholikulttuurissamme pitkät juuret: ”Se päihtymysihanne on pysynyt varmaan viimeset 50 vuotta aika samana” (Jussi, H 14, 18–20v, korkea koulutus). Koviin väärässä Jussi tuskin on, sillä useimmat haastateltavat ikään katsomatta kertovat lapsuusmuistoja, joissa miehet käyttävät runsaasti ja näkyvästi alkoholia ja jossa juomisen ylilyönnit eivät ole harvinaisia: ”kesämökkijuhannus, skidinä oltiin mökillä niin tota eno heitti yrjöt juhannuskokoon” (Niko, H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus)

Taneli: Mä oon sellasesta ympäristöstä, jossa alkoholin käytöllä oli vaan yks tarkoitus ja se oli perskänni että sitä ei niinku turhaan ihmiset siemailleet ja mullakin ensimmäiset

kokemukset on sitten mun enoista, (...) ne oli niin totaalisia sekopäitä kun ne joi viinaa, että niiltä meni kaikki järki ja tolkkku. Älyttömiä temppuja (...) semmonen älytön meuhkaaminen ja huutaminen ja typeryyksien tekeminen

Tapsa: Iloluontoista menoa

Taneli: Melko vallatonta puuhaa kyllä, täytyy sanoa.

(H 11, miehet, 50–60v, korkea koulutus)

Nämä juomiskertomukset ilmentävät tutkimuskirjallisuudessa miehiseksi luonnehdittua humalasta puhumisen tapaa, joka näkyi edellä eri sukupolvia edustavien miesten puheessa. Juuri tästä puhettavasta monet korkeasti koulutetut nuoret miehet ottavat etäisyyttä puhuesaan humalasta ja alkoholinkäytön maskuliinisuudesta erilaisella kielellä. Yhtymäkohtia tähän humalasta puhumisen tapaan löytyy aineistosta aivan muualta kuin miesten juomistarinoista.

NAISTEN YHTENÄINEN KONTROLLIPUHE: EI-HUMALA NAISEUDEN RAKENUSAINEENA

Kahden vanhimman naisukupolven edustajat käyttävät puheessaan samoja juomiseen ja humalaan tai tarkemmin ei-humalaan liittyviä ilmaisuja kuin korkeasti koulutetut nuoret miehet.

Aune: (...) kun mä oon syksyllä jäänyt eläkkeelle, niin tota mulle maistuu noin, mutta se humaltuminen ei maistu, ei halua humaltua ei oo sitä humalahakuisuutta (...) (H 7, naiset, 50–60v, korkea koulutus)

Katja: Kun nuorena se juominen (...) siinä oli aina se tarkoitusperä

Aija: Oli humala

Katja: Nyt se tarkoitus on täysin pois, itse asiassa ällöttää jos itse sattuis sellaseen tilanteeseen

(H 2, naiset, 35–40v, korkea koulutus)

Naisten keskustelu täyttyy humalaa karttavista ilmaisuista. Humala ei kuulu nykyisiin juomistottumuksiin toisin kuin saman ikäryhmän miehillä, joiden nykyjuomista kuvaavassa puheessa humala toistuu edelleen. Humala saa naisten puheessa nuorten korkeasti koulutettujen miesten puheen tavoin kielteisiä mielleyhtymiä. Humalajuomisen sijaan naisten kerronta sisältää feminiinisiksi miellettyjä hillityn juomisen ilmauksia (vrt. Pyörälä 1991; 1995), joissa nautinnollisuus ja rentoutuminen ovat etusijalla.

Jaana: Se on just se rentoutumisen humpsaus, mukava hetki (H 10, naiset +miehet, 35–40v, korkea koulutus)

Aino: Hyvä juoma, hyvä seura, ihmisten tapaaminen, hyvien ystävien tapaaminen, siis se on tosi ilo ja nautinto, siitä saa irti

Ulpu: Ja tavallaan alkoholi on niin kun sivuseikka, höysteenä sen seurustelun ohessa

Meeri: Ja hyvän ruoan kanssa hyvä viini

Ritva: korostaa sitä ruokaa

(H 9, naiset, 50–60v, alempi koulutus)

Aino:(...) On aivan ihanaa ottaa lasillisen jonkun hyvän ystävän kanssa, joka tulee käymään ja mä saan tarjota sitä [persikkalikööriä], se on aivan juhlaa (H 9, naiset, 50–60v, alempi koulutus)

Puheessa ei korostu humalaa tai tajunnantilan muutokseen viittaavat seikat, kuten valtaosassa saman ikäluokan miesten puheesta, vaan ilmaisut, joiden koetaan tiivistävän ja kohottavan arkista kokemista (vrt. Mäkelä & Virtanen 1987; Törrönen & Maunu 2006). Kun valta-

osalla miehistä kerronta keskittyy itse juomistoiminnan kuvaamiseen ”vedetään lärvit”(Tero, H 16, miehet, 25–30v, alempi koulutus), naiset reflektoivat vahvemmin juomistilanteeseen liittyviä puitteita ”hyvä juoma, hyvä seura” sekä tunteita ”se on tosi ilo ja nautinto” (vrt. Törrönen & Maunu 2006). Näin naisten omaksumassa puhetavassa korostuva tunteiden ilmaisu ja toiminnan kokemisen reflektointi muistuttavat yleisempiä naiselliselle käyttäytymiselle ominaisia piirteitä (vrt. Gilligan 1982; Shields 2002).

Koska naiset eivät puhu humalasta, puhe juomisen kontrollista on erilaista kuin saman ikäisten miesten puheessa. Naiset eivät keskustelee juomisen kontrollin pettämisestä eivätkä naiset kuvaa miehistä poiketen juomisen ”lipsahtavan” yli. Naisten keskustelussa korostetaan nuorten korkeasti koulutettujen miesten tavoin vahvasti juomisen itsekontrollia, joka on vanhimmilla naisilla olennainen osa alkoholinkäytön naiskuva (Simonen 2011b).

Ulpu: No ainakaan liikaa ei tule otettua ikinä, koska ei tee mieli vaikka sitä olis tarjolla, että liikaa ei tuu otettua (H 9, naiset, 50–60v, alempi koulutus).

Näin puhe humalasta ja juomisen kontrollista on naisilla vähäisempää kuin miehillä. Perinteisesti naisellisiksi luonnehditut humalaa karttavat, hillittyyn juomiseen liittyvät, itsekontrollia alleviivaavat ja humalaa häpeänä korostavat ilmaisut määrittivät naisten kuvaaman alkoholinkäyttöön liittyvän feminiinisyiden ytimeen. Nämä juomiseen liittyvät määreet kuitenkin muuttuvat, kun siirrytään tarkastelemaan nuorempien naisten keskustelua juomisesta ja humalasta.

**NUORTEN NAISTEN ERILAINEN
HUMALAPUHE: HUMALA NAISEUDEN
RAKENNUSAINEENA**

Humala ei kategorisoidu haastatteluryhmien keskusteluissa yksin miesten alueeksi. Nuoret naiset jäsentävät humalan tavalla, joka poikkeaa selvästi vanhempien naisten humalasta puhumisen tavasta. Nuorten naisten puheessa ei muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta juomisen feminiinisyyttä pääpiirteisesti rakenneta konventionaalaisia naisellisiksi luonnehdittuja piirteitä toistamalla, kuten vanhojen naisten kerronnassa. Nuorten naisten puhe tuo esiin runsaan ja rankan juomisen ilmaiset ”mä juon kun sienii” (Satu, H 3, naiset, 18–20v, alempi koulutus), jotka kuvaavat humalaa tavallisena ja tavoiteltuna (Simonen 2011a; Simonen 2011b). Lisäksi nuorten naisten kerronta, jossa kuvataan toiminnan päämäärää ja jossa toiminnan kokemista ei liiemmästi eritellä tai reflektoida, tulee lähelle miesten enemmistön omaksumaa puhetaapaa.

Suvi: (...) kun lähtee juomaan niin kyllä se on aika humalahakusta

Niina: On

Suvi: Et en mä niinku kaljaa sen maun takii juo

Sara: Niin, aivan

Suvi: Et en mä oo semmonen et mä meen kotiin ja otan sillai yhen kaljan ja sillai hmm, aikun tää on hyvää

Niina: Ei

(H 13, naiset, 25–30v, alempi koulutus)

Päivi: Mutta kyllä se yleensä on humalahakusta

Pilvi: On, on

Päivi: Tarkotus on tulla humalaan, semmoseen hyvään filikseen ja rohkaistua (H 5, naiset, 25–30v, korkea koulutus)

Hanna: Mä en ikinä lähe yhdelle enkä mä ikinä juo vaik jotain saunakaljaa

Sonja: Yks johtaa toiseen

Päivikki: Mulla on se, että jos mä juon niin sit mä juon kunnolla

Hanna: Ni sit ku juo ni juo silleen humalahakusesti, ei mitään yhtä vaan niinku maun vuoks, ei se nii hyvää oo.

(H 3, naiset, 18–20v, alempi koulutus)

Nuoret naiset eivät puheessaan korosta juomisen itsekontrollia niin paljoa kuin vanhemmat naiset. Hannan tokaisu ”juo silleen humalahakusesti, ei mitään yhtä vaan niinku maun vuoks” ei voisi olla kauempana edellä kuvatusta vanhempien naisten puheesta, jossa alkoholi lähinnä ”korostaa sitä ruokaa” (Ritva, H 9, naiset, 50–60v, alempi koulutus). Oleellinen ero vanhempien naisten kerrontaan tuleekin esiin juuri juomisen kontrollia kuvaavassa puheessa. Nuoret naiset puhuvat myös itsekontrollin menettämisestä alkoholin käytön maskuliiniseksi miellettyä piirrettä muistuttavalla tavalla.

Ellu: Oon mä pari kertaa käynyt yhdellä tai kahella

Päivikki: Tai kolmella tai neljällä

Hanna: Mä en kyl ikinä. Mä juon kaks niin mulla lähtee käsist

(H 3, naiset, 18–20v, alempi koulutus)

Eroa vanhempien naisten puheeseen voitaneen selittää ainakin osin haastateltavien iällä, sillä juomisen harjoittelussa rajojen kokeileminen on tavallista, jolloin myös juomisen ylilyönnit sallitaan ja tuodaan keskustelussa avoimesti esiin toisin kuin vanhempien naisten kerronnassa (vrt. Nykyri 1996; Simonen 2011b). Samoin keskustelussa esiintyy myös juomiskäyttäytymisen irrottelevuuteen viit-

taavia ilmauksia, joita vanhempien naisten humalapuheessa ei tunneta.

Päivikki:(...) Mut kerran mä vedin Bridget Jones -kännit, voittekste kuvitella. Mä sekkottelin ihan jurriassa ittelleni juomii, mulla on semmonen martinilasi, sit mä join siitä jotain bissee. Jee, lauloin, heiluvin siellä (H 3, naiset, 18–20v, alempi koulutus)

Päivikki ei liitä juomiseen hillittyjä ja hallittuja ominaisuuksia, vaan kuvaa juomistaan rankan juomisen ja tajunnan-tilan muutokseen viittaavin ilmauksin, jotka muistuttavat vanhempien miesten ja nuorten alemmin koulutettujen miesten humalasta puhumisen tapaa. Lisäksi juomiseen liitetään arkisten käyttäytymissäntöjen rikkomista kuvaavia määreitä ”*lauloin, heiluvin siellä*” (vrt. Pietilä 2001). Päivikin humalaan liittyvässä puheessa korostuu nautinnollisuus ja riemu tehdä sitä, mikä on arkisesta järjestyksestä poikkeavaa (Simonen 2011a). Näin ero vanhempien naisten hillittyjä ja vastuullista käyttäytymistä kuvaaviin ilmauksiin venyy yhä pidemmäksi.

Humalapuheen erilaisuutta voi selittää haastateltavien ikäerolla. Aiemman tutkimuksen perusteella ikä ei kuitenkaan yksin näytä olevan humalapuheen erojen taustalla, vaan eroissa on kyse myös juomisen arvo- ja normipohjasta, johon eri sukupolvien naiset ovat sosiaalistuneet. Nuorten naisten keskustelussa humala ei ole häpeä. Puheessa suhde humalaan ilmaistaan avoimesti ja humala on oleellinen osa ryhmässä omaksuttua naiskuvaa toisin kuin vanhemmilla naisilla, joiden kokemat humalat voivat olla laskettavissa yhden käden sormilla, kuten Leilan tapauksessa: ”*kolme selvää humalatilaa mun elämässäni [on ollut]*” (H 9, naiset, 50–60v, alempi koulutus). Näin nuorten ja van-

hempien naisten humalasuhteen ero ei välity ainoastaan siihen, millaisin ilmaisin humalasta keskustellaan, vaan myös siihen tapaan, jolla humalapuheessa näisyy rakennetaan (vrt. Simonen 2011b).

NAISTEN JA MIESTEN HUMALAPUHE JA SEN MONINAISUUS

Analyysi osoittaa, että eri-ikäisten naisten ja miesten ryhmissä humalasta ja juomisen kontrollista puhutaan eri tavoin. Suuri osa miehistä käyttää puheta-
paa, joka kantaa useita alkoholinkäytön maskuliinisiksi miellettyjä piirteitä. Vanhemmat miehet ja alemmin koulutetut nuoret miehet puhuvat runsasta juomista ja humalaa avoimesti korostaen. Toisaalta analyysi tuo esiin toisenlaisen, korkeasti koulutettujen nuorten miesten puhettavan, jossa humalaan suhtautuminen on varauksellista ja jossa juomiseen liitetään vahvaa itsekontrollia kuvaavia määreitä. Puhetavassa korostuvat hillittyä juomista kuvaavat ja humalaa häpeänä käsittelevät ilmaisut.

Kiinnostavaa on, että samanlaisia juomisen määreitä esiintyy puhettavassa, jolla valtaosa haastatelluista naisista jäsentää humalaa. Naisten puheessa korostuvat niin ikään hillityn juomisen ja vahvan itsekontrollin määreet sekä humalaa karttavat ilmaisut. Nuorten naisten runsaan juomisen ja humalan kehystämä puhe poikkeaa vuorostaan vanhemmista naisista ja tulee lähelle miesenemmistön omaksunmaa puhettapaa. Näin naisten humalapuhe eroaa miesten puhetta selkeämmin iän mukaan siten, että vanhoilla ja nuorilla naisilla on käytössään aivan erilaiset juomisesta puhumisen tavat (ks. myös Simonen 2011b). Siinä missä humala vanhoille naisille on vastenmielistä

ja häpeällistä, on se nuorten naisten itseilmaisussa luontevaa ja haluttua.

Nämä tulokset antavat aiheen pohtia, miksi miesten humalapuhe on eri sukupolvien välillä naisten humalapuhetta yhtenäisempää. Alkoholin käytöstä puhumisen kulttuurinen maskuliinisuuden malli näyttää analyysin perusteella syvään juurtuneelta, sillä merkkejä siitä toistuu sekä vanhojen että nuorten miesten puheessa. Voikin kysyä, rohkaiseeko ryhmätilanne miehiä ilmaisemaan ja tuotamaan alkoholin käytön sukupuolikuvaa tavalla, joka yhdistää etenkin vanhimpia sukupolvia koulutustaustaan katsomatta? Vai tulevatko miesten keskinäiset erot esiin sukupolven sijaan joillakin muilla ulottuvuuksilla? Kysymyksiin vastaaminen vaatisi analyysin, jossa tarkastelu ulotettaisiin humalateemaa laajemmalle erilaisiin juomistilanteisiin.

Analyysi antaa nimittäin viitteitä ”uudesta maskuliinisuudesta”, totutusta poikkeavasta kulttuurisesta mieskuvasta, tuodessaan esiin perinteisistä miehisistä piirteistä poikkeavan humalasta puhumisen tavan. Se, onko havainto yhteydessä yleisempään maskuliinisuuden muutosta tai monimuotoistumista koskevaan keskusteluun, vaatisi oman analyysinsa. On viitattu esimerkiksi miesten tunteiden ilmaisun vahvistumiseen sekä uuteen isyyteen (Huttunen 2001; Julkunen 2010, 246; vrt. Shields 2002), kuten myös elitistisen miesten kulutus-kulttuurin nousuun, jossa erottaudutaan perinteisestä mieheydestä monilla elämän osa-alueilla. Ei liene sattumaa, että toisenlaista humalapuhetta tuottavat aineistossa korkeasti koulutetut nuoret miehet, jotka ovat omaksuneet erilaisia miehenä olemisen tapoja useilla elämän osa-alueilla. Heille näyttää analyysin pe-

rusteella olevan mutkattomampaa puhua alkoholin käytöstä muulla kuin perinteisen maskuliinisuuden mallin mukaisella tavalla. Vaikuttaa siltä, että korkeasti koulutettujen nuorten miesten keskuudessa arkisia käyttäytymissääntöjä rikkova humala maskuliinisuuden osoittimena on murtunut ja miehisessä juomisessa ja sen ilmaisemisessa on monimuotoisuutta (vrt. Demant & Törrönen 2011). Nuorten osalta analyysi kertookin humalan erilaisista rooleista korkeasti ja matalammin koulutettujen miesten puheessa. Humalan merkityksen ero näkyy myös juomatavoissa, sillä humalajuominen on tilastojen mukaan ammattiin opiskelevilla pojilla lukiolaispoikia suosittumpaa (Kouluterveyskysely 2010).

Näin aineistosta erottuu kaksi alkoholin käytön mies- ja naiskuvaa, joissa suhde humalaan ja juomisen kontrolliin määrittyvät erilaiseksi. On muistettava, että analyysi keskittyy humalasta puhumisen analyysiin. Vaikka eri-ikäiset miehet toistavat samoja juomisen ilmaisuja ja määreitä, ei tämä välttämättä merkitse eri ryhmien juomatapojen homogeenisuutta. Pikemminkin kyse on niistä kulttuurisista itsen esittämisen tavoista, joita hyödyntäen maskuliinisuutta suhteessa humalaan tuotetaan. Vanhempien miesten humalaan liittyvissä itsen esittämisen tavoissa näyttää yhä piirtyvän esiin suomalaismiehen stereotypianakin tunnettu, humalaa kursailematta ja avoimesti näyttävä miestyyppi. Siitäkin huolimatta, että juomatapatutkimukset ovat raportoineet koulutustaustan mukaisista alkoholin käytön eroista (ks. esim. Mäkelä 2010) ja vaikka toiveita humalajuomisen korvautumisella ns. ”eurooppalaisella” juomisihanteella on esitetty jo vuosia (vrt. Kortteinen & Elovainio 2003). Alkoholi- tai erityisesti humalapuheen

osalta tuo ihanne ei analyysin perusteella näytä vanhemmilla miehillä toteutuneen. Humalailmaisujen yhtenäisyys ei kuitenkaan tarkoita, että humala olisi miehille yhdenmukainen tai yksimerkityksinen eri tilanteissa tai eri aikoina, sillä se voi kantaa monia merkityksiä (Törrönen 2005; Tigerstedt & Törrönen 2005). Analyysissa humalakäsitteen ymmärtäminen annettuna, ilman tarkempaa erittelyä saattaakin peittää alleen humalan saamia eri merkityksiä ja tulkitsemisen tapoja.

Tuomalla esiin humalapuheen variaation analyysi kuitenkin lisää sävyjä keskusteluun naisten ja miesten juomisesta, jossa sukupuolikategoriat on tavattu käsittää yksiuolotteisina ja usein toisilleen vastakkaisina. Analyysi osoittaa, että alkoholi-
puheessa on kerroksia myös sukupuoliryhmien sisällä (vrt. Simonen 2011b), jotka puhe *naisten* ja *miesten* juomisesta helposti peittää alleen. Juomispuheen sukupuolisuuden moninaisuuden esiintuomisen lisäksi analyysi myös ravistelee näkemystä, jossa mies on juomisesta normi, johon naisten juomista verrataan. Analyysin osoittamasta nuorten naisten vahvasta humalapuheeseen samaistumisesta ei nimittäin pidä päätellä, että naiset joisivat kuin miehet tai tarkoituksellisesti omaksuisivat ”miehisen” juomata-
van. Se tapa, jolla nuoremmista naisten ikäluokissa alkoholinkäyttö aloitetaan ja jolla juomisesta puhutaan, saa toki vaikutteita vallitsevasta juomakulttuurista, joka Suomessa on vuosikymmeniä määrittynyt miehisen juomistradition pohjalta. Omaksuminen tapahtuu kuitenkin omaehtoisesti, ei miehiä jäljitellen, vaan niitä rajoja ja mahdollisuuksia kokeillen, jotka eivät ole olleet yhtä avoinna vanhemmille naisten sukupolville. Nuorten naisten kohdalla humalamyönteisyyden

taustalla lieneekin ainakin osin ajatus tasavertaisuudesta, jossa ei olla perinteisiin naismalleihin sidottuja, vaan yksilöllisiä ja omista tarpeista ohjautuvia alkoholinkuluttajia, joille kuuluvat samat vapaudet kuin miehillekin (vrt. Julkunen 2010, 234).

Itse asiassa molemmilla nuorten ryhmillä – nuorilla naisilla ja korkeasti koulutetuilla nuorilla miehillä – lienee kyse eronteosta perinteisiin sukupuolen tekemisen tapoihin (vrt. Julkunen 2010, 242). Nuorilla korkeasti koulutetuilla miehillä tämä näkyy etäisyydenottona hegemoniaa tavoittelevasta maskuliinisuudesta, vanhempien ja ikäistenkin ”äjäkulttuurista” ja perinteisistä mieheyden malleista. Korkeasti koulutetut nuoret miehet ovat olleet edelläkävijöitä muillakin osa-alueilla, kuten terveyskäyttäytymisessä tai miesten tasa-arvo-
kysymykseen liittyvissä perhevapaiden käytössä (Huttunen 2001). Nuorimpien sukupolvien osalta kyse on alkoholinkäytön sukupuolimallien moninaistumisen ohella siis muidenkin sukupuolten välisten rajapintojen liikkumisesta ja tasa-arvonäkökulman voimistumisesta sekä lisääntyneistä tavoista tuottaa ja ilmaista sukupuolta elämän eri alueilla (vrt. Julkunen 2010, 232–234).

Näin tulokset kertovat juomisen sukupuoliekuvien moninaistumisesta, kun nuoret naiset ja miehet omaksuvat identiteettiänsä aiempaa joustavammin perinteisiä maskuliinisia ja feminiinisiä piirteitä. Tämä tulee esiin myös keskustelussa nuorten aikuisten juomatapojen fragmentaatiosta, jossa maskuliiniset ja feminiiniset piirteet sekoittuvat ja monipuolistuvat tuottaen yhä uusia väyliä ilmaista naiseutta ja mieheyttä alkoholinkäytössä (Demant & Törrönen 2011).

Lopuksi on vielä pohdittava analyysiin ja saatuihin tuloksiin liittyviä varauksia. Koska naisten ja miesten humalaan liittyvän itsen esittämisen – ja tätä kautta rakentuvan naiseuden ja miehyyden – tunnistamisen lähtökohta on tutkimuskirjallisuudesta konstruoiduissa alkoholinkäytön feminiinisiksi ja maskuliinisiksi mielletyissä ominaisuuksissa, rajautuu sukupuolen ilmaiseminen ja tunnistaminen muulta perustalta analyysin ulkopuolelle. Lisäksi tässäkin analyysissä laadulliselle tutkimukselle luonteenomaisella tavalla aineiston koko asettaa varauksia havaintojen yleistettävyydelle. Rajoituksistaan huolimatta valittu lähtökohta mahdollistaa havaintojen suhteuttamisen aiempiin tutkimustuloksiin. Analyysi jatkaa keskustelua juomisen sukupuolisuudesta osoittamalla, mitkä juomisen feminiinisiksi ja maskuliinisiksi luonnehditut piirteet ovat eri sukupuolia edustavilla naisilla ja miehillä yhä elinvoimaisia ja mitkä ovat uudelleen neuvoteltavissa. Näin analyysi piirtää kuvaa alkoholikulttuurimme yhtenäisistä ja syvään juurtuneista piirteistä kuin myös niistä muutoksessa olevista juomisen sukupuolituneista elementeistä, jotka tulevat esiin nuorten korkeasti koulutettujen miesten ja nuorten naisten omaksumissa humalan jäsentämisen tavoissa.

KIRJALLISUUS

- Ahola, Eija (1989) *Happy hours*. Uuden keski-
luokan ravintolaelämää. Helsinki: Hanki ja jää.
- Alasuutari, Pertti (1985) *Pullon läpi näkyvä mies*. Teoksessa Seppo Helminen & Merja Hurri (toim.) *Miehen mallit*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Beynon, John (2002) *Masculinities and Culture*. Buckingham and Philadelphia: Open University Press.
- Bloomfield, Kim & Gmel, Gerhard & Neve Rudie, & Mustonen, Heli (2001): Investigating gender convergence in alcohol consumption in Finland, Germany, The Netherlands, and Switzerland: A repeated survey analysis. *Substance Abuse* 22 (1), 39–53.
- Butler, Judith (1990) **Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity**. London: Routledge.
- Campbell, Colin (1997) *Shopping, pleasure and the sex war*. Teoksessa Pasi Falk & Colin Campbell (toim.) *The Shopping Experience*. London: Sage, 166–177.
- Connell, R. W. (1995): *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- Demant, Jakob & Törrönen, Jukka (2011) *Changing Drinking Styles in Denmark and Finland. Fragmentation of Male and Female Drinking among Young Adults*. *Substance Use and Misuse* 46 (10), 1244–1255.
- Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka (1980) *Suomalainen humala valkokankaalla – suomalaisen miehen myyttinen fantasia*. *Sosiologia* 17 (4), 257–270.
- Gilligan, Carol (1982) *In a different Voice: Psychological theory and women's Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Helmerson Bergmark, Karin (2004) *Gender roles, family and drinking: Women at the crossroads of drinking culture*. *Journal of family history* 29 (3), 293–307.
- Holmila, Marja (1988) *Wives, Husbands and Alcohol: A Study of Informal Drinking Control within the Family*. Helsinki: Finnish Foundation for Alcohol Studies.
- Holmila, Marja (1992) *Kulkurin valssi on miesten tanssi. Naiset alkoholin suurkuluttajina*. Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: VAPK-Kustannus.
- Holmila, Marja & Määttänen, Kirsti (1981) *Suomalaisen miehen viinaisia suhteita*. *Sosiologia* 18 (2), 124–133.

- Holmila, Marja & Raitasalo, Kirsimarja (2005) Gender differences in drinking: why do they still exist? *Addiction* 100 (12), 1763–1769.
- Howson, Richard (2006) *Challenging Hegemonic Masculinity*. New York: Routledge.
- Huttunen, Jouko (2001) *Isänä olemisen uudet suunnat*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Kouluterveyskysely (2010) *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/index.htm>. Luettu 20.9.2011.
- Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2003) *Sivistyneesti humalassa – Suomalainen viinapää vuonna 2000*. *Yhteiskuntapolitiikka* 68 (2), 121–130.
- Mannheim, Karl (1952/1928) *The problem of generation*. In *Mannheim essays on the sociology of knowledge*. London: Routledge & Kegan
- Martinic, Marjana & Measham, Fiona (2008) *Extreme drinking*. Teoksessa *Marjana Martinic & Fiona Measham (toim.), Swimming with Crocodiles. The culture of Extreme drinking*. New York: Routledge, 1–11.
- Maunu, Antti & Simonen, Jenni (2010) *Miksi Suomi juo? Nuoret, humala ja sosiaalisuus*. Teoksessa *Pia Mäkelä, Heli Mustonen & Christoffer Tigerstedt (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 85–98.
- Mustonen, Heli & Mäkelä, Pia & Huhtanen, Petri (2009) *Miten suomalaisten alkoholin käyttötilanteet ovat muuttuneet 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka* 74 (4), 387–399.
- Mustonen, Heli & Mäkelä, Pia & Metso, Leena & Simpura, Jussi (2001) *Muutokset suomalaisten juomatavoissa: toiveet ja todellisuus*. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (3), 265–276.
- Mäkelä, Klaus & Virtanen, Matti (1987) *Kauppaoppilaiden suomalainen humala*. *Alkoholipolitiikka* 52 (2), 376–383.
- Mäkelä, Pia (2010) *Miten yhteiskunnallinen asema vaikuttaa juomiseen? Teoksessa Pia Mäkelä, Heli Mustonen & Christoffer Tigerstedt (toim.): Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 251–263.
- Mäkelä, Pia & Tigerstedt, Christoffer & Mustonen, Heli (2010) *Mikä on muuttunut [suomalaisten juomisessa]? Teoksessa Pia Mäkelä, Heli Mustonen & Christoffer Tigerstedt (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 281–292.
- Nykyri, Tuija (1996) *Naiseuden naamiaiset. Nuoren naisen diskoruumiillisuus*. *Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja* 48. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimusyksikkö, Jyväskylän yliopisto.
- Paakkanen, Pirjo (1991) *Juoppouden luokkakartta. Keskiluokkaisten ravintola-asiakkaiden alkoholinkäyttöä koskevat luokitukset*. *Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuslauseke n:o 184*. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- Paakkanen, Pirjo (1992) *Sukupuolen mukainen kaksoiskansalaisuus ja alkoholi*. *Yhteiskuntapolitiikka* 57 (4), 237–251.
- Paakkanen, Pirjo (1995) *Naisten ja miesten alkoholimaailmojen lähentyminen vuosina 1984–1992*. *Alkoholipolitiikka* 60 (4), 225–230.
- Pietilä, Niina (2001) *Tyttöjen karnevalistinen humala. Tulkintoja tyttöjen alkoholikulttuurista. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Niina (2006) *Alkoholin käyttö tyttöjen mielipidekirjoituksissa*. Teoksessa *Sakari Karvonen (toim.) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Stakes, Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusverkosto.

- isotutkimusseura, Nuorisosiain neuvottelukunta, 62–71.
- Pyörälä, Eeva (1991) **Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Tutkimus**eloste n:o 183. Helsinki: **Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos**.
- Pyörälä, Eeva (1995) Comparing Drinking Cultures: **Finnish and Spanish Drinking Stories** in Interviews with Young Adults. *Acta Sociologica* 38 (3), 217–229.
- Raitasalo, Kirsimarja & Simonen, Jenni (2011) Alaikäiset raitistuvat mutta nuorten aikuisten juominen lisääntyy. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (1), 17–29.
- Shields, Stephanie, A. (2002) *Speaking from the heart. Gender and social meaning of emotion*. Cambridge: University Press.
- Simonen, Jenni (2007) Nuorten juomisen sosiaalisuuden lajit. Teoksessa Christoffer Tigerstedt (toim.): *Nuoret ja alkoholi*. Helsinki: Alkoholi- ja huumeutkijain seura & Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 75, 33–58.
- Simonen, Jenni (2011a) In control and out of control. The discourse on intoxication among young Finnish women in the 1980s and 2000s. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 28 (2), 131–147.
- Simonen, Jenni (2011b) Hyväksytyä, hävettyä ja haluttua - Juomisen naiskuvat ja sukupuolijärjestykset eri-ikäisten naisten kuvamina. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (5), 494–510.
- Simpura, Jussi (1985) *Suomalaisten juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984*. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö.
- Sulkunen, Pekka (1992) *The European New Middle Class*. Avebury: Adershot.
- Sulkunen, Pekka & Alasuutari, Pertti & Nätkin, Ritva & Kinnunen, Merja (1985) *Lähiöravintola*. Helsinki: Otava.
- Tigerstedt, Christoffer & Törrönen, Jukka (2005) Muuttuvatko suomalaisten juomatavat? Kulttuurisen lähestymistavan jäljillä. *Sociologia* 42 (1), 1–15.
- Tolonen, Tarja (2008) Yhteiskuntaluokka: menneisyyden dinosauksen luiden kolinaa? Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) **Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli. Tampere: Vas-**tapaino, 8–17.
- Törrönen, Jukka (2001) Haastatteleminen virikkeillä: virike johtolankana, pienoismaailmana ja/tai provosoijana. *Sociologia* 38 (3), 205–217.
- Törrönen, Jukka (2005) Nuorten aikuisten humalakokemukset. Analyysi juomatapojen dynamiikasta ravintola- ja juomispäiväkirjoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (5), 488–506.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2006) Pihvin pariin punaviini, raju ryyppäys risteilyllä. Juomistilanteiden lajityypit ja sukupuolisidonnainen sääteily päiväkirjoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (5), 499–514.
- West, Candane & Zimmerman, Don H. (1987) Doing gender. *Gender & Society* 1 (2), 125–151.
- Wilsnack, Richard W. & Wilsnack, Sharon. C. (1997) *Gender and Alcohol. Individual and Social Perspectives*. New Brunswick (N.J.): Rutgers Center.